

OIVALLUKSIA VANHEMMUUDESTA PÄIHDEKUNTOUTUKSESSA
Asiakkaiden kokemuksia vanhemmuuden tuesta Kankaanpään A-kodilla

Inka Koskensalo

Opinnäytetyö, kevät 2010

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Länsi,

Porin toimipaikka

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Koskensalo, Inka. Oivalluksia vanhemmuudesta päihdekuntoutuksessa. Asiakkaiden kokemuksia vanhemmuuden tuesta Kankaanpään A-kodilla. 47 s. Pori, kevät 2010.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Porin yksikkö, Sosiaalian koulutusohjelma, Sosionomi (AMK)+ Lastentarhanopettajan pätevyys

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää Kankaanpään A-kodin perhekuntoutuksen asiakkaiden näkemystä siitä, minkälaista tukea he perhekuntoutuksessa kokivat saaneensa vanhemmuuteensa.

Tutkimuksen teoriassa käsiteltiin päihdeperheitä, päihdeongelmaa, perhekuntoutusta ja Kankaanpään A-kotia toimintaympäristönä. Teoria koostettiin aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta sekä aiheeseen liittyvistä tutkimuksista. Tutkimus suoritettiin laadullisesti ja aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla Kankaanpään A-kodilla kesällä 2009. Haastateltavat olivat perhekuntoutuksen läpikäyneitä asiakkaita, jotka olivat siirtyneet jatkokuntoutukseen. Aineistoanalyysi tehtiin peilaten haastatteluista nousutta tietoa teoriaan ja aihetta tukeviin tutkimuksiin.

Tutkimustulokset nostivat esille asiakkaiden kokemuksia heidän saamastaan vanhemmuuden tuesta ja siitä miten saatu tuki näkyi arjessa. Vanhemmuus nähtiin pääasiassa erilaisena ja parempana kuin ennen kuntoutusta. Päivärytmi, rutiinit, rajat sekä perheenjäsenten välinen toiminta yhdessä arjen eri tilanteissa olivat koettuja muutoksia. Keskustelut ohjaajien kanssa, positiivinen palaute, käytännön neuvot sekä rajaaminen koettiin tukea antaviksi käytännöiksi.

Asiasanat: päihdeperhe, päihdeongelma, perhekuntoutus

ABSTRACT

Koskensalo, Inka. Ideas About Parenthood in Rehabilitation. The Support of Parenthood in Kankaanpää A-koti as the patients see it. 41 p., 1 appendice. Language: Finnish. Pori, Spring 2010.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this study was to shed light on the opinions of patients about the support of parenthood at A-koti in Kankaanpää (a rehabilitation clinic for alcoholics and drug abusers). The theory includes intoxicated families, addiction, family rehabilitation and A-koti as an operational environment. The theory for the study was gathered from literature and earlier studies.

The study is qualitative and the material was collected by theme interviews at A-koti in the summer of 2009. The interviewees had attended family rehabilitation and were in extended rehabilitation during the interviews. The analysis was made by comparing the information of the interviews to theory and earlier studies that support the topic.

The results of this study illustrate what the experiences of the received support of parenthood the interviewees had during their rehabilitation were like and also how the support showed in their everyday life. Parenthood was mainly considered to have changed and improved from what it was before the rehabilitation. Changes were experienced in limits, daily routines and the functions between family members in day to day life. Conversation with the employees in A-koti, positive feedback, practical advice and restrictions were seen as supportive practices.

Keywords: families with substance abuse problems, addiction, family rehabilitation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	7
3 PÄIHDEKUNTOUTUS VANHEMMUUDEN TUKENA	10
3.1 Vanhemmuuden roolikartta	11
3.2 Päihdekuntoutusta määrittelevä lainsäädäntö	12
4 KANKAANPÄÄN A-KOTI	14
4.1 Päihdekuntoutus	14
4.2 Toimintaperiaatteet	16
4.3 Kuntoutusprosessi	16
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
5.1 Haastattelut	21
5.2 Analyysi	24
5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	26
6 TUTKIMUSTULOKSET	28
6.1 Elämän opettaja	28
6.2 Ihmissuhdeosaaja	29
6.3 Rajojen asettaja	29
6.4 Huoltaja	30
6.5 Rakkauden antaja	31
6.6 Koettu vanhemmuuden tuki	31
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	41

1 JOHDANTO

Vanhempia ja vanhemmuutta on monenlaista. Varmasti jokainen haluaisi olla paras mahdollinen vanhempi omalle lapselleen. Tavallisesti riittääkin, kun on vain tarpeeksi hyvä vanhempi. Entä, kun vanhemmuus on ongelmallista ja perhe kaipaa tukea? Jokaisella vanhemmalla pitäisi olla mahdollisuus kehittää omaa vanhemmuuttaan. Vanhemmat ovat lapsensa elämässä niitä ihmisiä, jotka tuntevat hänet niin läheisesti, että he voivat eläytyä lapsen tilanteeseen ja tukea tämän yksilöllistä kasvua. (Lindroos 2006.)

Työelämä-lähtöisessä tutkimuksessani tarkastelen perhekuntoutuksen asiakkaiden kokemuksia Kankaanpään A-kodilla. Pyrin selvittämään asiakkaiden näkemystä siitä, minkälaista tukea he kokevat kuntoutuksessa saaneensa vanhemmuutensa vahvistamiseksi. Suorittaessani työharjoittelujaksoa Kankaanpään A-kodilla syksyllä 2008 pääsin seuraamaan päihdeperheiden vanhempien ja heidän lastensa arkea päihdekuntoutuslaitoksessa. Sain myös käsityksen siitä, minkälaista työskentely päihdeperheiden kanssa on. Kokemus herätti mielenkiintoni ja ajatus opinnäytetyön tekemisestä syntyi.

Työni keskiössä ovat perheet, joissa lasten perustarpeiden turvaaminen ja riittävä vanhemmuus kaipaavat tukea ja ohjausta. Näkökulmakseni olen valinnut asiakkaiden omat kokemukset. Teemahaastattelun keinoin pyrin selvittämään vastausta tutkimuskysymykseeni ja vastauksia etsiessäni teoreettisena viitekehystenä työssäni toimii vanhemmuuden roolikartta. Sen avulla tarkastelen aihetta ja haastatteluilla keräämääni aineistoa. Päihderiippuvuus, päihdeperhe ja perhekuntoutus ovat työni keskeisimpiä käsitteitä, joita avaen teoriaosuudessa.

Tutkimusten mukaan lähes neljäsosa suomalaisista on kasvanut kodissa, jossa liiallinen alkoholinkäyttö tai jokin muu vanhempien päihdeongelma on

aiheuttanut ongelmia tai haittaa perheelle. (A-klinikkasäätiö 2009.)
Perhekuntoutukselle on siis suuri tarve ja tästäkin syystä asiakkaiden
kokemusten kartoittaminen on tärkeää kuntoutuksen laadun ja toimivuuden
takaamiseksi.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tutkimuksen tarkoituksena oli teemahaastattelun avulla selvittää Kankaanpään A-kodin asiakkaiden kokemuksia perhekuntoutuksesta ja sitä, minkälaista tukea he tuntevat siitä saaneensa omaan vanhemmuuteensa. Tutkimuskysymys oli: ”Minkälaista tukea Kankaanpään A-kodin asiakkaat kokevat saaneensa vanhemmuutensa vahvistamiseksi perhekuntoutuksessa?” Tavoitteena on, että tutkimuksesta olisi hyötyä Kankaanpään A-kodin työntekijöille heidän työssään ja sen laadun varmistamisessa. Tavoitteena on myös nostaa esille asiakkaan näkökulma kuntoutuksen hyödyistä perheiden kohdalla.

Päihdetyöstä ja vanhemmuudesta sekä niihin liittyvistä kysymyksistä on tehty runsaasti aiempia tutkimuksia ja selvityksiä. Diakonia-ammattikorkeakoulun yksiköissä, Satakunnan ammattikorkeakoulussa sekä yliopistoilla on viime vuosina tehty eri näkökulmista useita opinnäytetöitä ja väitöskirjoja yhteistyössä Kankaanpään A-kodin kanssa. Tutkimuksia on tehty muun muassa työntekijöiden näkemysistä vanhemmuuden toteutumisesta ja tukemisesta Kankaanpään A-kodilla, esimerkiksi Sisäiseen vanhemmuuteen (Salo 2009). Toinen tutkimus, Itse uskon, että valitsemani tie on oikea. (Mäntyniemi 2007), käsitteli A-kodin intervallikuntoutussuunnitelman toteutumista. Vuonna 2006 valmistunut tutkimus vuorostaan kartoitti asiakkaiden kokemuksia Crutch-kuntoutuksessa (Salminen 2006).

Minna Kerminen on tehnyt opinnäytetyön Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tutkien Ensi- ja turvakotien liiton koordinoimaa Pidä kiinni - hoitojärjestelmään kuuluvan Avopalveluyksikkö Aion koettua merkitystä asiakkaidensa elämässä sekä sitä, millaisena palvelu koetaan. Tutkimus oli laadullinen ja tutkimusmenetelminä käytettiin teemahaastattelua ja kyselylomakkeita. (Kerminen 2009.)

Avopalveluyksikkö Aion asiakkuuden koettiin vaikuttavan asiakkaidensa päihteidenkäytön vähentämiseen vaihtelevasti riippuen asiakkaasta. Äiti-lapsi –

suhteen kehittymiseen Ainin asiakkuuden koettiin vaikuttavan positiivisesti: vanhemmuus saa vahvistusta ja lapsi tulee paremmin näkyväksi äidilleen. Lapsen elämään asiakkuuden koettiin tuovan turvaa ja kantavan jopa pitkällä aikavälillä. Ainin koettiin erottuvan edukseen muista palveluista päihde- ja vauvaperhetyön yhdistävänä palveluna. (Kerminen 2009.)

Pia Salon opinnäytetyö Kankaanpään A-kodilta selvitti työntekijöiden näkemyksiä vanhemmuuden toteutumisesta Kankaanpään A-kodilla ja sitä, miten vanhemmuutta siellä tuetaan. Tutkimus oli laadullinen ja aineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Tutkimuksessa käsiteltiin vanhemmuutta prosessina, jonka lopputulokseksi hahmottui sisäisen vanhemmuuden löytyminen. Työn johtopäätöksenä todettiin vanhemmuuden kohentuminen päihdekuntoutuksen aikana. Tämä puolestaan näkyi vuorovaikutuksen parantumisena. Vanhemmuutta tuettiin päivärytmillä, säännöillä, yhteisöllisyydellä, perhepäivillä, perhetyön illoilla, vanhempainryhmillä, päihdekuntoutuksen tehtävillä sekä verkostopalavereilla. (Salo 2009, 28–35.)

Jaana Calenius ja Tuula Kokkonen ovat tehneet opinnäytetyön Diakonia-ammattikorkeakoulussa. Tutkimuksessa tarkasteltiin vanhemmuuden tukea huume-kuntoutuksessa työntekijöiden näkökulmasta. Tutkimus oli kvalitatiivinen ja aineiston kerääminen tapahtui teemahaastattelun avulla. Työn johtopäätöksissä havaittiin huumeita käyttävillä vanhemmilla olevan ongelmia lastensa perushoidon ja tarpeista huolehtimisen kanssa. Lisäksi huumeita käyttävät vanhemmat laittoivat usein omat tarpeensa lastensa tarpeiden edelle. Huumeita käyttävien vanhempien koettiin tarvitsevan paljon tukea vanhemmuuteensa ja oma halu muutokseen koettiin tärkeänä. Perhehoidossa vanhemmuutta tuettiin yhteisöhoidon, verkostokeskeisen työn sekä konkreettisen tuen avulla. (Calenius & Kokkonen 2000.)

Arja Ruisniemen väitöskirja Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa käsittelee yhteisöllistä päihdekuntoutusta. Tutkimus oli seurantatutkimus, joka sijoittui kolmeen eri aikaan. Haastatteluita tehtiin yhteisökuntoutuksen alussa ja lopussa sekä noin yksi tai kaksi vuotta kuntoutuksen jälkeen. Tutkimuksessa havaitut muutokset olivat joustavampi

minäkuva ja muuttunut suhtautuminen muihin ihmisiin. Lisäksi osalla kuntoutujista oli lapsia mukana ja heillä vanhemmuus näyttäytyi toipumisessa merkittävänä tekijänä. Huomioitavaa oli myös vanhemmuuden identiteetin selkiytyminen ja vahvistuminen kaikilla haastatelluilla. (Ruisniemi 2006.)

3 PÄIHDEKUNTOUTUS VANHEMMUUDEN TUKENA

Päihderiippuvuus määritellään kirjallisuudessa pitkäaikaiseksi sairaudeksi ja monien eri tekijöiden summaksi. Riippuvuudelle on tyypillistä kyvyttömyys säädellä aineen käyttöä, elimistön kasvava kyky sietää ainetta sekä vieroitusoireet aineiden käytön loputtua. Päihteet mielletään mielihyvän tai huumauksen takia nautituiksi aineiksi ja niiden väärinkäyttö aiheuttaa huomattavia terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Päihderiippuvuudelle on tunnusomaista hallitsemattomien päihteenkäyttökäytösjaksojen toistuminen raittiiden jaksojen jälkeen. (Poikolainen 2003, 76–78.)

Alkoholiongelma on tällä hetkellä yksi yhteiskuntamme merkittävimmistä terveysuhista. Kuolinsyytilastoja katsottaessa voidaan havaita alkoholin olevan työikäisten miesten ennen aikaisten kuolemien suurin aiheuttaja. Suomessa kuoleekin alkoholin käytön takia vuosittain noin 3 000 ihmistä. (Käypä hoito 2005.)

Päihteiden riskikäytöstä ja suurkulutuksesta voidaan puhua silloin, kun päihteidenkäyttö aiheuttaa terveysriskejä tai muita haittoja. Päihteiden ongelmakäytöstä eli päihdeongelmasta puhutaan silloin, kun riskikäytön seurauksia ei huomioida, vaan päihteiden käyttö jatkuu samanlaisena ja aiheuttaa toistuvia ongelmia. (Kujasalo & Nykänen 2005, 88–89.)

Päihdeperhe on perhe, jossa joko toinen vanhemmista tai molemmat vanhemmat, joskus myös vanhemmat sisarukset tai jopa lapsi itse, käyttävät päihteitä tavalla, josta on haittaa joko hänelle itselleen tai muille perheenjäsenille. Suomessa niin nuorten kuin aikuistenkin humalajuominen on yleisempää kuin monessa muussa Euroopan maassa. On arvioitu, että 20 % lapsista elää perheissä, joissa alkoholin käyttö on runsasta. (Lasinen lapsuus 2009.)

Lisäksi 400 000 aikuisella on muistoja elämisestä perheessä, jossa on ollut alkoholin ongelmakäyttöä, josta on aiheutunut heille haittoja. A-klinikkasäätiön tutkimuksen mukaan kyseessä on suuri kansanterveysongelma. (Peltoniemi, 2005.) Päihdeongelma on valtaosassa perheitä isällä, mutta naisten päihteiden käyttö on lisääntynyt viime vuosina. Tämä näkyy myös raskaana olevien naisten päihteiden käytön yleistymisenä. Sellaisten perheiden määrä, joissa molemmat vanhemmat ovat päihdeongelmaisia, on myös lisääntynyt huomattavasti (Holmberg 2003,12).

Perhekuntoutusta on monenlaista ja sitä tarjoavia tahoja on useita. Ensi- ja turvakotien liitto tarjoaa avopalveluina perhekuntoutusta päiväryhmien ja kurssien muodossa. (Ensi- ja turvakotienliitto 2009.) Mannerheimin lastensuojelusäätiö puolestaan tarjoaa kuntoutuspalveluja lapsille ja heidän perheilleen osana Kelan valtakunnallista moniammatillisen perhekuntoutuksen kokeiluhanketta. (Lasten ja nuorten kuntoutus-säätiö 2009). Tutkimuksessa tarkoitetaan perhekuntoutuksella niitä palveluita, joita Kankaanpään A-koti tarjoaa perhekuntoutuksen sisältöinä.

3.1 Vanhemmuuden roolikartta

Vanhemmuuden roolikartta® on Varsinais-Suomen lastensuojelun-kuntayhtymän henkilöstön vuonna 1998 kehittämä työväline, jonka taustajatuksena on kysymys siitä, miten vanhemmuutta voitaisiin arkiarjatteluissa hahmottaa mahdollisimman selkeästi ja luontevasti. Roolikartta (LIITE 1: vanhemmuuden roolikartta) sisältää viisi pääroolia ja jokaisessa pääroolissa on noin kuusi tai yhdeksän alaroolia. (Rautiainen 2001, 58–59.)

Vanhemmuuden roolikartta toimii työssä teemahaastattelukysymysten pohjana ja tutkija tarkastelee haastatteluissa kerättyjä aineistoja roolikartan kautta. Ajatuksena on hahmottaa haastatteluaineistosta ne osa-alueet tai roolit, joissa asiakkaat kokevat saaneensa tukea ja selvittää, mitä konkreettisia keinoja he ovat saaneet näiden roolien vahvistamiseksi. Vanhemmuuden roolikartta

valikoitui tutkimuksen teoreettiseksi pohjaksi, koska se vastasi hyvin työn tutkimuskysymykseen ja soveltui hyvin yhteen myös teemahaastattelun kanssa.

Vanhemmuuden roolikarttaa voidaan käyttää monilla eri tavoilla. Roolikartta auttaa ammattilaisia hahmottamaan vanhemmuuden kokonaistilannetta ja arvioimaan lastensuojelullisten toimenpiteiden tarvetta ja astetta. Roolikarttaa voidaan käyttää myös työn suunnittelun välineenä sekä verkostotyön välineenä yhteisen näkemyksen löytämiseksi. Roolikarttaa käytettäessä on muistettava, että se ei koskaan anna käyttäjälleen valmiita vastauksia. Vasta asioiden tutkiminen ja vanhemmuuden alaroolien avaaminen konkreettisen toiminnan tasolle mahdollistaa vastausten löytämisen. (Rautiainen 2001, 60.)

3.2 Päihdekuntoutusta määrittelevä lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveyspalvelujen ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle, mutta palvelupolitiikka on osa kunnallista päätöksentekoa. Kunnat ohjaavat palveluja kuntien ja palvelujen tuottajien keskinäisillä sopimuksilla. (STM 2009.)

Päihdehuollon erityispalvelujen järjestäminen edellyttää kuntien välistä yhteistyötä, jotta palvelujen laatu ja saatavuus turvataan. Päihdehuoltoa koskevissa suosituksissa on otettu kantaa päihdetyön lähtökohtiin ja strategiseen suunnitteluun asiakastyössä, koko palvelujärjestelmän suunnitelmalliseen käyttöön, asiakkaan oikeuksiin ja erityistarpeisiin, toimitilojen tasoon, henkilöstön mitoitukseen, osaamiseen ja työssä jaksamiseen, varsinaiseen asiakastyöhön sekä toiminnan arviointiin. (STM 2009.)

Päihdekuntoutusta ja sen toimintaa sääteleviä keskeisimpiä lakeja ovat Päihdehuoltolaki 41/1986, laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 621/1999, laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, laki terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä 559/1994 ja suositus

päihdeongelmien ennaltaehkäisystä, päihdeasioiden käsittelystä sekä Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. (Finlex 2009.)

Ennaltaehkäisevä päihdetyö ja korjaava toiminta ovat osa päihdehuoltolaissa tarkoitettua työkykyä ylläpitävää toimintaa. Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista puolestaan säädetään jokaisen Suomessa pysyvästi asuvan oikeudesta hoitoon. Päihderiippuvuus katsotaan sairaudeksi ja näin ollen laki asettaa päihdeongelmasta kärsivän samaan asemaan muiden terveys- ja sairaanhoitopalveluja käyttävien kanssa. (Finlex 2009.)

Vuonna 2002 julkaistuilla Päihdepalvelujen laatusuosituksilla sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto tahtovat lisätä päihdepalvelujen saatavuutta sekä parantaa niiden laatua. Suosituksissa on pyritty yksityiskohtaisuuteen ja konkreettisuuteen, jotta niistä olisi hyötyä palvelujen suunnittelijoille, järjestäjille, tuottajille ja asiakkaille. Lisäksi oppaaseen on sisällytetty taustatietoa palvelujärjestelmästä, päihdetyön erityispiirteistä sekä esitettyjen suositusten arviointiperusteista. (STM-julkaisuja 2002.)

Varhainen puuttuminen ja tuen tarjoaminen perheille on lastensuojelun keskeinen haaste. Aikuisten ja ammattilaisten on opittava näkemään maailmaa lapsen silmin. Huolen vyöhykkeistö auttaa hahmottamaan sitä, milloin tarvitaan työntekijöiden ja lastensuojelun puuttumista, kun nousee huoli siitä, että lapset kärsivät vanhempiensa päihteiden käytöstä tai lapsen oma päihteiden käyttö vahingoittaa hänen kasvuaan ja kehitystään. Lastensuojelulain 8§ velvoittaa palveluja kehitettäessä huolehtimaan siitä, että niillä tuetaan huoltajia kasvatustehtävässään ja kyetään saamaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Laki myös määrittelee ilmoitusvelvollisuuden (Lastensuojelulaki 25§) laajalle joukolle julkishallinnon toimijoita sekä monille muille lasten ja nuorten parissa toimiville tahoille. (Finlex 2009.)

4 KANKAANPÄÄN A-KOTI

Kankaanpään A-koti on Vapaan Alkoholistihuollon Kannatusyhdistyksen VAK ry:n ylläpitämä päihdekuntoutuslaitos, jonka perustehtävänä on tarjota vapaaehtoisuuteen perustuvaa laadukasta päihdekuntoutusta naisille, miehille ja perheille. Organisaatio A-kodilla koostuu sekä hallituksesta että vuosikokouksista. Toiminta A-kodilla muodostuu seitsemästä pienyhteisöstä, joissa on noin 10 asiakaspaikkaa. Näitä ovat vastaanottoyhteisö, neljä peruskuntoutusyhteisöä sekä kaksi jatkokuntoutusyhteisöä. Yhteisöt toimivat osittain itsenäisesti, mutta ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja kantavat vastuuta koko A-kodin yhteisön toimivuudesta. (Kankaanpään A-koti 2009.)

4.1 Päihdekuntoutus

A-kodilla päihdekuntoutuksessa on selkeä yhteisöhoidollinen painotus, mutta mukana on myös hoitoa täydentävää yksilöohjausta. Asiakkaalla on mahdollisuus saada molempia ohjausmuotoja niin halutessaan. Moniammatillinen työtiimi puolestaan takaa monipuolisemman tuen sekä palvelut asiakkaille. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Päihdekuntoutus A-kodilla sisältää asiakkaan elämäntilanteen kartoituksen sekä kuntoutussuunnitelman muodostamisen. Asiakas osallistuu yhteisöllisiin keskustelu- sekä toiminnallisiin ryhmiin ja tekee kuntoutussuunnitelmaansa pohjautuvia tehtäviä, joissa käsitellään muun muassa päihdeongelmaan ja toipumiseen liittyviä aiheita. Tehtävät puretaan ryhmissä ja kaikki paikalla olevat antavat rakentavaa palautetta tehtävän tekijälle. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Asiakkaat arvioivat kuntoutuksensa etenemistä ja omaa hyvinvointiaan säännöllisesti. Kuntoutukseen sisältyy myös henkilökohtaisia keskusteluja ohjaajien kanssa, vastuutehtävien hoitoa, sekä erilaisia vapaa-ajanvietto mahdollisuuksia. Joka viikko asiakkailta on mahdollisuus osallistua AA- ja NA-ryhmiin. Kuntoutusjakson alussa asiakas allekirjoittaa hoitosopimuksen ja

sitoutuu näin A-kodin yhteisöllisiin toimintaperiaatteisiin. (Kankaanpään A-koti 2009.)

A-kodilla perhekuntoutusta tekevät perheyhteisö ja jatkokuntoutusyhteisö 3+3 Lohikko. (Kankaanpään A-koti 2009). Perhekuntoutuksessa tehdään kuntouttavaa perhetyötä. Kuntouttava perhetyö tarkoittaa sitä, että ohjaajat työskentelevät yhdessä perheen kanssa tavoitteellisesti liittyen johonkin erityistilanteeseen, tässä tapauksessa päihderiippuvuuteen. (Järvinen 2007, 46.)

Kuntoutuksen ideana on, että asiakas oppii itse hakemaan apua sitä tarvitessaan. Kuntoutuksen tarkoitus on antaa asiakkaille keinoja selvittää kotonaan ja elämässään eteenpäin kuntoutuksen päätyttyä. Kuntoutus edistää asiakkaan sopeutumista yhteiskuntaan ja sen vaatimuksiin. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Perhekuntoutuksen asiakasperheet kuuluvat usein lastensuojelun piiriin ja perheiden ongelmat ovat kasautuneet ja kärjistyneet ratkeamispisteeseen. Perheillä on monesti paljon erilaisia sosiaali- ja terveystalvveluja ympärillään, mutta koko perheen suunnitelmallinen tukeminen on usein jäänyt toteutumatta. Tästä syystä perheille pyritään muodostamaan tukipalveluverkosto, joka auttaa päihderiippuvuudesta toipuvia vanhempia ja heidän lapsiaan selviämään arjessa kokonaisvaltaisemmin. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Lapsilla on tutkitusti suuri merkitys kuntoutuvien vanhempien elämään kuntoutusyksikössä ja vanhemmuus on jo itsessään kuntoutumista edesauttava tekijä. Osallisena oleminen omien lasten elämässä koetaan tärkeänä ja vanhemmat haluavat pitää yllä suhteitaan tai luoda niitä uudelleen oman kuntoutumisensa aikana. Selviytymisen myötä myös uudet ajatukset nousevat pintaan ja tuovat näkyväksi oman identiteetin myös vanhemmuuden kannalta. Perheiden parissa työskentelyssä keskitytään paljon perheen vuorovaikutussuhteiden ja vanhemmuuden vahvistamiseen. Huomion kohteena ovat myös perheen keskinäiset tunnesiteet ja jokaisen perheenjäsenen huomioonottaminen. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Näitä osa-alueita tutkiskellaan ja harjoitellaan erilaisten työvälineiden avulla. Näitä ovat esimerkiksi yksilö- ja parikeskustelut sekä sosiaalisten verkostojen kartoitus, johon kuuluvat verkostokartat, sukupuu, aikajana ja verkostopalaverit. Näihin kaikkiin toimintoihin pyritään aina sisällyttämään myös perheen lapsien kuuleminen asiassa siinä määrin, kuin se on mahdollista. (Kankaanpään A-koti 2009.)

4.2 Toimintaperiaatteet

A-kodin toimintaperiaatteita ovat asiakastyön kokonaisvaltainen ihmiskäsitys ja asiakkaan kohtaaminen tasavertaisena ihmisenä. Kuntoutuksessa pyritään ottamaan huomioon asiakkaan sosiaalinen tilanne ja fyysinen sekä psyykinen tila. Näistä lähtökohdista suunnataan kuntoutuksessa voimavarakeskeisesti kohti tulevaisuutta. Säännöt ja käytännöt näyttelevät tärkeää roolia turvallisuuden ja johdonmukaisuuden ylläpitäjinä. Yksi tärkeimmistä säännöistä A-kodilla on päihteettömyyden ja väkivallattomuuden lisäksi ehdoton sitoutuminen omaan kuntoutumiseen. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Asiakaslähtöisyys on A-kodilla tärkeässä asemassa. Jokaisen asiakkaan kanssa työskennellään yksilöllisesti huomioiden oma motivaatio muutokseen ja riippuvuudesta irrottautumiseen. A-kodilla käytettävän toimintamallin ajatuksena on asiakkaan oman muutosmotivaation ottaminen muutostyön lähtökohdaksi. (Kankaanpään A-koti 2009.)

4.3 Kuntoutusprosessi

Kuntoutusprosessi etenee pääsääntöisesti siten, että asiakas hakeutuu tai hänet ohjataan kuntoutukseen oman kotikuntansa sosiaalitoimiston kautta. Hoitoon voi hakeutua lisäksi myös A-klinikan, terveyskeskuksen tai katkaisuhoidon kautta. A-kodilla tapahtuva kuntoutus on yksi avohuollon tukitoimenpiteistä. Yhteistyötä tehdään tiiviisti lastensuojeluviranomaisten

kanssa ja hoitoon pääsyn ehtona on aina oman kunnan myöntämän maksusitoumuksen saaminen. Perheyhteisöön saapuvalla uudella asiakkaalla – perheelle – laaditaan yksilöllinen kuntoutussuunnitelma ja tämän suunnitelman tavoitteiden mukaisesti kuntoutuksessa pyritään työskentelemään. Perheillä kuntoutusjakso kestää yleensä kaksi tai kolme kuukautta. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Asiakas on kuntoutuksen merkittävin tekijä. Siksi voidaan ajatella asiakkaan mielipiteellä sekä työskentelysuhteen laadulla olevan kuntoutuksen lopputulokseen suuri vaikutus. (Kaukonen 2002.) Sitoutuminen yhteisiin tavoitteisiin ja käytäntöihin antaa mahdollisuuden kaikkien jäsenten yksilöllisten tarpeiden toteutumiselle. Yhteisö tarjoaa vertaistukea, joka antaa uskoa ja tukea elämänmuutokseen. Asioiden jakaminen muiden kanssa helpottaa muutostyötä omassa elämässä. Vuorovaikutus muiden kanssa auttaa luottamuksen rakentumisessa sekä oman elämäntilanteen arvioinnissa ja muutoksessa. (Ruisniemi 2006.)

Tutkimusten mukaan onnistuneessa kuntoutuksessa päihdeongelmaisen identiteetissä tapahtuu muutoksia ja vanhoista rooleista ja käyttäytymismalleista on mahdollista oppia pois. Pysyvä muutos kuitenkin edellyttää muutoksia ihmisessä itsessään ja omaa itseään koskevissa perususkomuksissa. (Koski-Jännes 2000, 186–187.)

Tämän periaatteen mukaisesti peruskuntoutuksen aikana asiakas tekee oman kuntoutuksensa painopistealueeseen ja tavoitteisiin perustuvia tehtäviä. Nämä tehtävät puretaan vertaisryhmissä, joissa kaikki saavat antaa palautetta ja esittää kysymyksiä. Työskentelyyn kuuluu tärkeänä ja oleellisena osana myös sosiaalisten taitojen sekä uusien toimintamallien harjoittelu. Kuntoutus A-kodilla mahdollistaa uusien ongelmanratkaisukeinojen opettelemisen ja harjoittelemisen turvallisessa ympäristössä. (Kankaanpään A-koti 2009.)

Koska päihdekuntoutuksessa olevien ihmisten elämässä ongelmat ovat usein moninaisia, merkitsee se työntekijöille erilaisten ilmiöiden parissa työskentelyä. Näitä ovat päihdeongelman lisäksi taloudelliset ja ihmissuhdevaikeudet,

työllistyminen, asumisen järjestämisen vaikeudet sekä fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen liittyvät kysymykset. Päihdehoitotyön tärkeä lähtökohta on oman ja läheisten päihteiden käytön ja sen merkityksen tiedostaminen. Riippuvuuskäyttäytymistä on tärkeää tutkia ja tiedostaa sen merkitys. (Inkinen, Partanen ja Sutinen 2000, 29.)

Vanhemmuus on päihdetyössä toipumisen kannalta tärkeä elementti. Vanhemmuudesta on apua myös minäkuvan muuttamisessa. Tavallisen arjen eläminen yhdessä lapsen kanssa mahdollistaa suhteen rakentamisen lapseen. Arki tuo esiin uusia haasteita, jotka vievät kuntoutumista eteenpäin. Perheiden kokemus lastensuojelun roolista ja yhteistyöstä lastensuojelun kanssa muuttuu kuntoutusjaksojen aikana. Asiakas saattaa kokea huostaanottotilanteessa lastensuojelun työntekijät varsin negatiivisesti. Mitä pidemmällä kuntoutuksessa ollaan, sitä realistisemmin vanhempi kykenee usein kuitenkin näkemään sen tilanteen, jossa perhe on elänyt päihteiden käytön aikana. Vanhempi oppii näkemään myös lastensuojelun omaa tilannetta tukevana ja hyödyttävänä tekijänä. (Päihdetyö ja lastensuojelu 2009.)

Perinteisesti lastensuojelu ja päihdetyö ovat toimineet rinnakkain. Kuitenkin päihdetyön terapeutin ja yksilökohtainen lähestymistapa luo haasteita lasten hädän näkyväksi tekemiselle. Uudenlaisten kuntoutuspalvelujen syntyminen, yhteinen tavoitteen asettelu ja moniammatilliset, voimavarakeskeiset palvelut lapsiperheiden päihdetyössä ovat hyvin tärkeitä ongelmakeskeisyyden sijaan. (Päihdetyö ja lastensuojelu 2009.)

Päihdekuntoutuksessa olevien perheiden tilanteista kuntoutuksen aikana pidetään yhteistyöpalavereita säännöllisesti, joskus jo ennen vanhemman tai perheen kuntoutukseen tuloa. Lastensuojelun rooli on näissä palavereissa keskeinen. Kokonaiskuva perheen tilanteesta ja sen muuttumisesta kuntoutuksen aikana on olennaista. (Päihdetyö ja lastensuojelu 2009.)

Yhteistyössä tulee aina huomioida lapsen etu. Yhteiset tapaamiset valottavat päihdekuntoutuksen työntekijöille perheen todellista lähtötilannetta ja historiaa. Lastensuojelun ja päihdekuntoutuksen työntekijän lisäksi tärkeitä tahoja ovat

päivähoito ja koulu. Erityisopetusta vaativien lasten kohdalla on tärkeää kuntoutusta suunniteltaessa aloittaa yhteistyö ja taata lapsille mahdollisimman kivuton siirtyminen koulusta toiseen. (Päihdetyö ja lastensuojelu 2009.)

Perhekuntoutuksessa ja yhteistyössä eri tahojen kanssa on haasteita. Näitä ovat erilaiset käsitykset päihderiippuvuudesta ja siitä toipumisesta, vanhemmuuden arviointi: kenen tehtävä se on ja mihin tätä arviota käytetään. Työntekijöiden vaihtuminenkin aiheuttaa usein pulmatilanteita ja epävarmuutta jatkuvuudesta. Yksinhuoltajien kohdalla ongelmana on toisen vanhemman osuus silloin, kun toinen vanhempi käyttää päihteitä ja haluaa olla kuitenkin tekemisissä lastensa kanssa. (Päihdetyö ja lastensuojelu 2009.)

Yhteistyö lastensuojelun kanssa tarjoaa perhekuntoutukseen selkeät raamit ja tavoitteet. Lastensuojelun työntekijän mukana olo tuo lapsen edun hyvin esiin. Kuntoutukseen tulevat perheet ovat usein entistä vaikeammassa elämäntilanteissa ja voimien yhdistäminen perheen hyvinvoinnin lisäämiseksi on tärkeää. (Päihdetyö ja lastensuojelu 2009.)

Kuntouttava perhetyö on aina vastuullista ja vaativaa työtä. Siihen kuuluu monimuotoinen perheiden tukeminen, auttaminen, ongelmien ratkaiseminen ja puuttuminen. Työhön kuuluvat osaltaan myös kontrolli ja rajoittavat toimenpiteet. Perhekuntoutus on yksi avohuollon tukitoimenpide, mikä merkitsee ohjaajan kannalta avointa, tarkkailevaa ja arvioivaa työtettä suhteessa asiakkaana olevaan perheeseen. Kuitenkin kuntoutuksen aikana vanhemmat ovat aina vastuussa lapsestaan ja ohjaajan tehtäväksi jää tukea vanhemmuutta ja puuttua vain tarvittaessa kasvatukseen. (Kankaanpään A-koti 2009.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista eli laadullista lähestymistapaa. Laadullinen tutkimus ei pyri yleistäviin tuloksiin eikä mittaamiseen vaan sen tehtävänä on ymmärtää ja tulkita. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja se sisältää ajatuksen todellisuuden moninaisuudesta. Tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta kokonaisvaltaisesti. (Paunonen & Vehviläinen-Julkunen 1997, 166.)

Tutkija on käyttänyt apunaan laadullista tutkimusmenetelmää, jotta tutkittavien kokemukset tulisivat esille mahdollisimman hyvin. Koska tutkimustehtävän tarkoituksena oli selvittää päihderiippuvaisten kokemuksia, laadullinen aineisto antaa mahdollisuuden tietojen syvällisempään tarkasteluun. Tutkimusmenetelmä koostuu näin ollen niistä tavoista ja käytännöistä, joilla havainnot kerätään ja menetelmän valintaa puolestaan ohjaa se, minkälaista tietoa etsitään ja keneltä. Jotta saataisiin selville, mitä tutkittavat ajattelevat, tuntevat, kokevat tai uskovat käytetään yhtenä menetelmänä haastattelua. (Hirsjärvi ym. 2006, 172–174.)

Tutkijan tavoitteena on ymmärtää kokemuksellinen ilmiö sellaisena kuin se on, ja kuvata se niin, että se säilyttää oman merkitysyhteytensä muuttumatta tutkijan merkitysyhteydeksi. Me ihmiset ymmärrämme toisia ihmisiä ja maailmaa yleensäkin sen mukaan, kuinka itse olemme kokeneet ja omalla kohdallamme ymmärtäneet. Tutkimusta tekevä tutkija pyrkii välttämään luontaista tapaansa ymmärtää asioita etukäteisen ymmärryksensä mukaan ja korvaamaan sen tieteellisellä asenteella. (Lehtomaa 2006, 163–164.)

Kokemiseen sekä kokemuksesta saatuun tietoon perustuva tutkimus on luonteeltaan empiiristä. Tavoitteena on tehdä havaintoja, kokea ja ymmärtää välittömästi jotain olemassa olevaa ilmiötä tai havainnoida empiirisesti muiden ihmisten kokemista sekä jäsentää muiden ihmisten kokemusperäistä tietoa tutkittavasta asiasta. Kokemusta kuvaava tutkimus voidaan toteuttaa tapaustutkimuksena rajautumalla tiettyyn tutkimuskohteeseen tai yksittäisiin

kohteisiin. Tutkimuskohteena voi olla myös laajempi ilmiöiden joukko. (Jyväskylän yliopisto 2009.)

Tutkija keräsi kirjallisuutta ja aiempia tutkimuksia aiheesta vuoden 2009 keväällä, jatkaen työtään kevään edetessä perehtymällä kerättyyn aineistoon. Teoreettiseksi viitekehyykseksi valikoitui kirjallisuudesta vanhemmuuden roolikartta, koska se tarjosi erinomaisen pohjan ja vertailukohtaan haastattelumateriaalien tarkastelulle. Tutkimusluvan tutkija sai Kankaanpään A-kodin johtajalta keväällä 2009 ja haastattelut sovittiin pidettäväksi vielä samalle kesälle. Haastatteluihin tutkija valmistautui muodostamalla haastattelulleen rungon pää- ja apukysymyksineen sekä konsultoimalla perhekuntoutuksen ohjaajaa haastattelun tiimoilta. Haastattelut pidettyään tutkija litteroi äänitteet sanatarkasti ja tarkasteli saamaansa aineistoa keräämänsä teorian ja vanhemmuuden roolikartan avulla. Tätä vaihetta seurasi haastattelutulosten analysointi.

5. 1 Haastattelut

Tutkimuksen aineiston tutkija keräsi haastattelemalla neljää perhekuntoutuksen läpikäynyttä asiakasta. Kriteerinä valikoidessaan asiakkaita haastatteluun tutkija piti perhekuntoutuksen läpikäymistä ja jatkokuntouksessa oloa. Haastateltavien sukupuolella tai iällä ei ollut merkitystä tutkimuksen tulosten kannalta, kuten ei myöskään haastateltavien lasten lukumäärällä tai iällä. Haastatteluun osallistui kolme naista ja yksi mies. Tutkija koki teemahaastattelun hyväksi aineistonkeruumenetelmäksi, koska haastateltaville keskusteleva toimintatapa oli tuttua entuudestaan. Kuntoutuksessa Kankaanpään A-kodilla käydään paljon keskusteluja samaan tyyliin.

Teemahaastattelua käytetään, kun halutaan selvittää asioita, joista tiedetään vain vähän. Haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi, kun ei tiedetä, millaisia vastauksia tullaan saamaan, ja kun vastaukset perustuvat yksilön omaan kokemukseen. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin, ja ominaista sille on se, että haastateltavilla on kokemuksia

samankaltaisista tilanteista. Teemahaastattelu soveltuu hyvin kokemuksen tutkimiseen ja kuvailemiseen. Teemahaastattelumenetelmällä tehty tutkimus voi parhaimmillaan tuottaa yksilön kokemuksen kautta uutta teoriaa käytännön työn kehittämisen tueksi. Kokemuksen tutkimista tarvitaan, jos työn laatua halutaan parantaa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelun ajankohta on hyvä sopia haastateltavan kanssa riittävän ajoissa. Samalla sovitaan, missä haastattelu pidetään. (Hirsjärvi-Hurme 2000, 73–74.) Tutkijan toteuttamat haastattelut tehtiin haastateltavien asunnoissa A-kodilla. Haastattelupaikka valikoitui käytännön syistä ja koska kommunikointi oli mahdollisimman häiriötöntä asiakkaiden omissa asunnoissa. Lisäksi tutkija uskoi haastateltavien pystyvän luontevammin puhumaan tutussa ympäristössä.

Haastattelu-aika voi teemahaastatteluissa vaihdella suurestikin: se näyttää johtuvan ensisijaisesti haastateltavasta ja vasta toissijaisesti haastattelijasta. (Hirsjärvi-Hurme 2000, 74–75, 90.) Tehtyjen Haastattelujen keskimääräinen kesto oli 35 minuuttia. Ennen varsinaista haastattelua tutkija käytti aikaa vapaamuotoiseen keskusteluun. Tarkoituksena oli lievittää jännitystä ja kertoa vielä haastateltavalle haastattelun yksityiskohdista. Kuhunkin haastatteluun varattiin aikaa 60 minuuttia. Koska teemahaastattelu on luonteeltaan usein henkilökohtaista, ei ole sopivaa myöskään lopettaa keskustelua äkkinäisesti ja omien tavoitteiden täytyttyä. (Hirsjärvi-Hurme 2000, 74–75, 90).

Haastattelun tallennus kuuluu olennaisena osana teemahaastatteluun. Nauhoitukseen on saatava aina haastateltavan lupa. (Mäkinen 2006, 94.) Tutkija kertoi oikeaa tapaa noudattaen ennen haastattelun aloittamista haastateltaville, miksi hän halusi nauhoittaa haastattelut sekä miten nauhoituksia tullaan käyttämään, miten niitä säilytetään ja miten ne hävitetään, kun niitä ei enää tarvita (Oliver 2004, 45.) Haastattelija sai suullisen suostumuksen kaikilta haastatteluun osallistuneilta. Haastattelut tutkija suoritti muutaman päivän kuluessa, kuitenkin saman viikon aikana.

Haastattelutilanteet olivat tutkijalle uusia ja jännittäviä, koska aiempaa kokemusta teemahaastattelusta tutkimusmenetelmänä ei ollut. Tutkijalla oli

haastatteluja tehdessään käytössään sanelukone ja teemahaastattelurunko. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja etenivät luonnollisesti. Haastateltavat tuntuivat unohtavat sanelukoneen olemassaolon hyvin pian, vaikka alussa sitä ehkä hieman jännittivät.

Haastattelurungon muodostivat kolme pääkysymystä: 1) Miten koet perhekuntoutuksen vaikuttaneen vanhemmuuteesi? 2) Minkälaisia välineitä ja keinoja koet saaneesi vanhemmuutesi tueksi perhekuntoutuksessa? ja 3) Jäikö saamastasi tuesta puuttumaan jotain tai olisitko kaivannut enemmän tukea vanhemmuutesi kuntoutuksen aikana? Kysymykset tutkija muodosti käyttäen apunaan vanhemmuuden roolikarttaa ja tutkimuskysymystä. Kysymysten asettelu ja muodostaminen vanhemmuuden roolikartan pohjalta oli prosessi.

Pyrkimyksenä tutkijalla oli muodostaa ensin pääkysymykset, jotka vastaisivat mahdollisimman hyvin tutkimuskysymykseen, mutta olisivat selkeästi ymmärrettäviä. Pääkysymykset tutkija suunnitteli pitäen tutkimuskysymyksen mielessään. Tutkija lisäsi haastattelurunkoon myös apukysymyksiä, jotka liittyivät pääkysymyksiin ja auttoivat tarvittaessa selventämään haastattelun teemoja. Nämä apukysymykset tutkija johdatteli vanhemmuuden roolikartan viiden osa-alueen sisältämien teemojen pohjalta.

Ajatuksena tutkijalla oli muodostaa apukysymyksiä, jotka auttaisivat tarkentamaan haastateltaville tutkijan tarkoittamia teemoja. Apukysymyksiä tutkija käytti kysymyksiä kuten: Mitä on vanhemmuus ja mitä siihen mielestäsi kuuluu ja minkälaista tukea koet saaneesi yhteisön ohjaajilta ja muulta yhteisöltä? Ennen haastatteluita tutkija luetutti haastattelurungon perhekuntoutuksen ohjaajalla saadakseen objektiivista palautetta työstään.

Haastattelun nauhoittaminen säilyttää keskustelusta olennaiset seikat kuten haastateltavan sanatarkan puheen ja äänenkäytön ja myös mahdollisen tunnelatauksen. Jotta haastattelutilanteesta tulisi mahdollisimman luonteva ja vapaa keskustelu, haastattelijan on hyvä osata teema-alueet ulkoa, siten välttämään turhalta papereiden selailulta. (Hirsjärvi-Hurme 2000, 92.)

Tutkija huomasi haastattelurungosta olevan suurta apua haastattelutilanteessa sekä itselleen että haastateltavalle. Lisäksi yhden harjoitteluhaastattelun pitäminen ulkopuoliselle henkilölle ennen varsinaisia haastatteluja auttoi tutkijaa selventämään haastattelujen kulkua itselleen. Haastattelun aikana tutkijan piti keskittyä täysin haastateltavan ymmärtämiseen ja kuulemiseen. Tästäkin syystä oli tärkeää ainakin yleisellä tasolla tietää, miten haastattelutilanne etenee.

Aineiston purkaminen voidaan tehdä joko sanatarkasti puhtaaksikirjoittamalla eli litteroimalla tai se voidaan purkaa teema-alueita koodaten. (Hirsjärvi-Hurme 2000, 138–140.) Tutkija käytti työssään litterointia eli sanatarkkaa puhtaaksikirjoittamista. Haastatteluaineistoa kertyi puhtaaksikirjoitettuna 26 sivua.

5.2 Analyysi

Tutkimuksessa käytettiin aineiston analysoimiseen sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla voidaan analysoida dokumentteja objektiivisesti ja systemaattisesti. Dokumentti voi olla lähes mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali, tässä tapauksessa tutkijan haastatteluista puhtaaksikirjoittamat materiaalit. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.) Sisällönanalyysillä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä, tiivistetyssä ja selkeässä muodossa kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn, ja johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110, 115.)

Analyysin tutkija aloitti lukemalla haastattelumateriaalin ja alleviivaamalla tutkimuksen kannalta olennaisimmat tiedot. Tutkija myös selvensi aineistoa poistamalla tutkimuksen kannalta epäolennaisen tiedon, kuten toistot tai yleisen jutustelun. Näin tutkija sai tiivistettyä haastattelumateriaalin tiedot tutkimuksen kannalta järkevään muotoon.

Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan jo valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105.)

Seuraava vaihe oli asiasisältöjen luokittelu vanhemmuuden roolikartan viiden keskeisen osa-alueen mukaisesti. Tutkija suoritti luokittelun keräämällä vanhemmuuden roolikartan osa-alueiden alle ne tiedot, jotka liittyivät kiinteästi kuhunkin osa-alueeseen. Tutkija vertaili aineiston eri osia toisiinsa ja etsi aineistosta sopivimmat tiedot kunkin luokan alle. Esimerkiksi rajojen asettajan alle tutkija keräsi ne aineiston tiedot, jotka käsittelivät lapsen fyysistä koskemattomuutta, turvallisuutta, sääntöjen ja sopimusten noudattamista tai rajojen asettamista.

Luokittelun jälkeen tutkija muodosti aineistosta näkökulman tutkimuskysymykseen. Näkökulman muodostivat luokittelun perusteella johdetut vanhemmuuden tuen muodot Kankaanpään A-kodilla. Vanhemmuuden tuen muotojen lisäksi näkökulman muodostivat myös tavat joilla vastaanotettu tuki näkyi haastateltavien arjessa. Muodostettuaan tutkimukseensa näkökulman tutkija tarkasteli ja vertaili saamiaan tuloksia ja muodostamaansa näkökulmaa muihin tutkimuksiin, kuten Pia Salon vuonna 2009 tekemään tutkimukseen.

Tutkimusaineiston laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto ensin pirstotaan pieniin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleenlaisiksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti, erona on analyysin ja luokittelun perustuminen joko aineistoon tai valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109–116.)

Tutkija lähti sisällönanalyysissä tarkastelemaan keräämäänsä aineistoa kokonaisuutena, jonka jälkeen aineisto purettiin tutkimuksen kannalta järkeviin tiivistettyihin osiin. Seuraavaksi tutkija siirtyi luokittelemaan aineistoa

valitsemaansa teoreettiseen viitekehykseen tukeutuen. Luokittelun jälkeen tutkija muodosti tulkinnan ja teorian avulla yhdistelemällä, näkökulman tutkimuskysymykseen.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen tässä osassa tutkija käsittelee tutkimuksensa luotettavuutta ja perustelee tekemiään valintoja tutkimuksen etiikan näkökulmasta. Tutkimusta tehdessä tulee aina huomioida eettisyys. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa uutta tietoa, tarkastella asiaa uudesta näkökulmasta, olla hyödyllinen sekä käyttökelpoinen. (Eskola & Suoranta 1998, 209–223.) Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös se, miten tutkittava ilmiö on saatu esiin. Tässä tapauksessa tutkija teki ensimmäisen laadullisen tutkimuksensa ja näin ollen tutkijan kokemattomuus on saattanut vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen ja siihen, onko tutkija onnistunut luokittelemaan haastatteluista nousseet huomiot oikein ja löytämään aineistostaan oikeita asioita.

Laadullisessa tutkimuksessa tulee huomioida puolueettomuusnäkökulma. Tutkimuksen tekijän oma viitekehys, tutkimusasetelma ja tulkinnat tulisi pyrkiä tiedostamaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 133.) Tässä tapauksessa tutkija on ollut työsuhteessa Kankaanpään A-kodilla ja hän myös tunsii haastateltavat ja heidän taustansa jo ennen haastattelujen suorittamista. Tutkijan suhde ympäristöön ja haastateltaviin on saattanut vaikuttaa hänen näkökulmaansa ja käsityksiinsä. Vaikutus saattaa näkyä myös toisin päin. Haastateltavat tunsivat haastattelijan entuudestaan työntekijänä sekä opiskelijana. Tämä suhde on voinut siis vaikuttaa myös haastateltavien suhtautumiseen ja näin ollen myös heidän kertomiinsa asioihin.

Tutkimuksen kestoa ja erityisesti aineiston analyysia tulee myös tarkastella arvioidessa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen raportointi on myös olennainen osa laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 137–138.) Tutkimus alkoi vuoden 2009 alussa tutkimusluvan hankkimisella ja päättyi keväällä 2010 pohdinnan ja työn viimeistelyn

tekemiseen. Erityisen tärkeitä vaiheita olivat pohjatyöt ja teorian muodostaminen, haastattelut ja litterointi ja viimeisenä analyysi sekä tutkimuksen näkökulman muodostuminen.

Aineiston analysointi on tärkeää tulosten luotettavuuden kannalta. Virheitä voi syntyä tutkimuksen monessa vaiheessa: aineistoa hankittaessa, käsiteltäessä ja tuloksia tulkittaessa. (Eskola & Suoranta 1998, 209–223.) Tutkija pyrki aineistoa raportoidessaan kunnioittamaan haastateltavien yksityisyyden suojaa. Tutkimuksen aineiston hankinnassa, analysoinnissa ja tulkinnoissa tutkija pyrki vastuullisuuteen etenkin, kun tutkimusaihe kohdistui ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin. Tutkimukseen osallistuville kerrottiin oikeaa tapaa noudattaen tutkimuksesta kokonaisuudessaan, sen tarkoituksesta ja tutkimusaineiston käsittelystä sekä tutkittavien pysymisestä nimettöminä ja tunnistamattomina kaikissa tutkimuksen vaiheissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 138.)

Tutkimustuloksiin on voinut osaltaan vaikuttaa myös haastateltavien lukumäärä. Haastatteluja tehtiin yhteensä neljä ja siksi otos perhekuntoutuksen asiakkaista ja heidän näkökulmastaan tutkitussa aiheessa ei ole suuri. Alun perin tutkijan tarkoituksena oli haastatella ainakin viittä henkilöä, mutta tutkijasta riippumattomista syistä tämä ei ollut mahdollista. Kuitenkin tutkija kokee saaneensa haastatteluissa aitoja näkemyksiä ja mielipiteitä haastateltavilta. Lisäksi haastateltavat tuntuivat kokevan vanhemmuuden aiheena itselleen merkitykselliseksi.

Opinnäytetyön tutkija pyrki toteuttamaan kokonaisuudessaan hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Tutkijan tarkoituksena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa ja tuoda esiin perhekuntoutuksen asiakkaiden näkemys vanhemmuuden tuesta Kankaanpään A-kodilla. On otettava kuitenkin huomioon, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa todellisuuksia voi olla useita ja tutkimus voi tuottaa vain jonkin tietyn näkökulman johonkin ilmiöön. (Hännikäinen-Uutela 2004, 255.) Tämä tutkimuskin on siis vain tutkijan luoma näkökulma valitsemaansa aiheeseen.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelujen analysoinnin kautta tutkija pystyi muodostamaan näkökulman siitä, minkälaista tukea perhekuntoutuksen aikana asiakkaat kokivat saaneensa vanhemmuuteensa. Lisäksi aineistosta nousi selvästi kuva siitä miten kuntoutuksen aikana saatu tuki oli haastateltavien mukaan vaikuttanut heidän arkeensa perheen parissa. Näkökulma muodostui vanhemmuuden roolikartan pohjalta analyysin yhteydessä. Vanhemmuuden roolikartta käsittää viisi vanhemmuuden keskeisintä osa-aluetta: elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja, rajojen asettaja, huoltaja ja rakkauden antaja. Näiden osa-alueiden alta löytyvät tarkemmat kriteerit lapsen tarpeista eri kehitysvaiheissa. (Rautiainen toim. 2001, 103.)

Huoltaja-osion alta löytyy kriteerejä kuten ruoan antaja, vaatettaja, levon turvaaja ja puhtaudesta huolehtija. (Rautiainen toim. 2001, 103.) Nämä vanhemmuuden osa-alueet koskevat hyvin arkisia asioita, jotka liittyvät lapsiperheiden jokapäiväiseen toimintaan. Vanhemmuuden roolikartan osa-alueiden kautta tutkija nosti haastatteluaineistosta tutkimuksen kannalta tärkeitä seikkoja ja johti niistä näkökulman tutkimuskysymykseensä. Vastauksena tutkimuskysymykseen tutkija löysi haastateltavien kokemia eri vanhemmuuden tuen muotoja. Tutkija sai myös vahvistusta omille tuloksilleen, vertaamalla omia tuloksiaan Pia Salon aiempaan tutkimukseen Kankaanpään A-kodin työntekijöiden näkemyksistä vanhemmuuden toteutumisesta ja tukemisesta kuntoutuksessa. Apunaan tutkija käytti myös muita tutkimuksia. Tutkija lähti liikkeelle luokittelemalla vanhemmuuden roolikartan viiden osa-alueen alle haastattelumateriaaleista nousevat tiedot.

6.1 Elämän opettaja

Ensimmäinen osa-alue on elämän opettaja: arkielämän taitojen opettaja, oikean ja väärän opettaja, mallin antaja, arvojen välittäjä, tapojen opettaja, perinteiden vaalija, sosiaalisten taitojen opettaja ja kauneuden arvostaja. (Rautiainen toim.

2001, 103.) Haastateltavat kertoivat avoimesti ajatuksiaan vanhemmuudesta ja siihen kuuluvista asioista. Heillä oli paljon yhteneviäkin ajatuksia aiheesta. Erityisen tärkeäksi puheessa nousi lapsen elämässä ja arjessa mukana oleminen.

Vanhemmuuteen kuuluu se, että ollaan esimerkkinä lapsille. Liitytään niiden elämään niin kauan kuin ne sitä vaatii. Ollaan siinä tuki ja turva, opetetaan oikeaa ja väärää. Kaikkia mitä nyt lapsuuteen kuuluu. Välillä kai tulee iloa ja surua, välillä sattuu, mutta ollaan mukana.

Myös Pia Salon tutkimuksen mukaan vanhemmuus Kankaanpään A-kodilla sisälsi tavallisia arkirutiineja ja läsnäoloa. (Salo 2009, 35).

6.2 Ihmissuhdeosaaja

Toinen osa-alue sisältää käsitteet keskustelija, kuuntelija, ristiriidoissa auttaja, kannustaja, tunteiden hyväksyjä, anteeksiantaja/-pyytäjä, itsenäisyyden tukija, tasapuolisuuden toteuttaja, perheen ja lapsen ihmissuhteiden vaalija. (Rautiainen toim. 2001, 103.)

Jos lasta vaikka sattuu tai sitten sitä pitää komentaa, niin sitä pitää laskeutua lapsen tasolle. Pitää ihan kyykistyä ja kuunnella. Lapsen on tiedettävä että vanhempi on hommassa mukana ihan tosissaan.

Haastatteluissa kävi myös ilmi vanhempien muuttunut suhtautuminen lastensa mielipiteisiin ja tunteisiin. Vanhempi saattoi kokea kuulevansa lastaan paremmin ja ottavansa lapsen huomioon eri tavalla kuin ennen.

6.3 Rajojen asettaja

Rajojen asettajan osa-alue sisältää seuraavat kriteerit: fyysisen koskemattomuuden takaajan, turvallisuuden luoja, sääntöjen ja sopimusten

noudattajan ja valvojan, ein-sanojan, vuorokausirytmistä huolehtijan, omien rajojensa asettajan. (Rautiainen toim. 2001, 103.)

On tärkeitä osata sanoa lapselleen ei. Sen tärkeyden huomaa vasta nyt. Et niinku joo, se ois pitäny ymmärtää aiemmin. On karhunpalvelus lapselle lelliä se pilalle. On ollut vaikeeta nähdä asioiden vaikutukset pitkällä juoksulla. Monien huonojen päätösten vaikutukset näkyvä vasta puolen vuoden tai vuoden päästä. --- Rajat ja päivärytmi tuo lapselle turvaa. Pidän päivärytmistä neuroottisesti kiinni. Se että kun mä olen tasanen vanhempana se tuo lapsille turvallisuutta. Eikä lasten tarvii pelätä mun kilahteluja. On ollu onni onnettomuudessa että lapset on niin pieniä, että en ole ehtiny mokata niin monia asioita. --- Samat pysyvät ihmiset on tietty lapsen elämässä tärkeitä.

Haastateltavat toivat esille kuntoutuksen tuoneen heidän arkeensa rajat ja päivärytmin. Nämä elämää rytmittävät käytännöt koettiin tärkeinä perheiden arjessa. Monesti nousi esille sana normaali. Haastateltavat tuntuivat yhdistävän nämä asiat normaaliin perhe-elämään, johonkin mitä heillä ei välttämättä ollut ennen kuntoutusta.

6.4 Huoltaja

Huoltaja-käsite sisältää ruoan antajan, vaatettajan, virikkeiden säätelijän, levon turvaajan, rahan käyttäjän, puhtaudesta huolehtijan, ympäristöstä huolehtijan, sairaudenhoitajan sekä ulkoiluttajan kriteerit. (Rautiainen toim. 2001, 103.)

Mä oon vanhempi 24 tuntii vuorokaudessa ja mun tarkoitus on niinku kantaa vastuu lapsista ja pitää niistä huolta ja niinku antaa niille hyvät eväät elämään ja tulevaisuuteen. Ja tietenkin nyt semmoset perusasiat just et pitää niistä huolta ja pitää ne vaatteissa ja ruoassa ja antaa läheisyyttä ja kaikki mitä siihen nyt äitinä olemiseen niinku kuuluu.

Haastateltavat kertoivat vanhemmuuteen kuuluvan perusasioita, kuten vaatteista, ruuasta ja puhtaudesta huolehtimisen. Myös vastuu ja lapsesta huolehtiminen kokonaisuudessaan oli tärkeää vanhemmuudesta puhuttaessa.

6.5 Rakkauden antaja

Viimeiseen osa-alueeseen, rakkauden antajaan, kuuluvat seuraavat kriteerit: itsensä rakastaja, hellyyden antaja, lohduttaja, myötäeläjä, suojelija, hyväksyjä ja hyvä huomaaja. (Rautiainen toim. 2001, 103.)

Jos lapsi kolautti itseään niin saatoin vaan kääntää selän, enkä välittänyt. Nyt otan lapsen polvelle ja katson vähän, että sattuiko. --- Toinen lapsi tarvii aina pusun ennen kuin kakkavaippaa mennään vaihtamaan. Vasta sitten voi mennä hyvällä mielellä vaihtamaan.

Musta on tullut niinku suojelevaisempi, tarkaavampi ja rakastavaisempi. Otan ne niinkun enemmän huomioon, mitä mä en ennen ottanut. Yhteinen perhe-elämä on kans vahvistunut.

Haastateltavat kokivat olevansa suojelevaisempia ja välittävämpiä vanhempia. Lasten turvallisuuteen ja hyvinvointiin kiinnitettiin myös enemmän huomiota.

6.6 Koettu vanhemmuuden tuki

Haastateltavat kokivat saaneensa tukea vanhemmuuteensa sekä arjen eri tilanteisiin ohjaajilta, muulta yhteisöltä, tehdyistä tehtävistä, ryhmistä ja A-kodilla noudatettavista käytänteistä.

Sain perhekuntoutuksessa varsinkin miespuolisilta tukea. Viikonloppusin pinna alkoi kumminki kiristyä lapsia kohtaan, ni silloin ku ihmiset huomas sen, tultiin palauttaan ja muistuttaan siitä mistä on viikolla puhuttu. Ohjaajista oli enemmän tavallaan apua -- Muut yhteisön jäsenet olivat syntyneet 80-luvulla ja minä 60-luvulla. Eivät ne nuoremmat sillain tienneet mitä lapsuus on ollut 60-luvulla, mutta ohjaajat tiesi. Sain niiltä hyvinkin paljon, semmosia neuvoja ja vinkkejä. Lapset tottelee nykyään huomattavasti paremmin niiden vinkkien avulla. Ei tarvi mennä pahalla mielellä nukkumaan lasten tai minun.

Tärkeänä motivaation lähteenä ja liikkeelle panevana voimavarana haastateltavat kokivat kuntoutuksessa myös lapsensa ja perheensä.

Puhtaasti lapsista kaikki on mulla lähteny liikkeelle. Kun mä sain ekan lapseni, niin se oli lampun sytyttäjä, että nyt tässä pitäis jotain tapahtua. Sitten tää uusi vauva on tiellä pitäjä tai sillee, että mä tiedän sen tasan tarkkaan, että mä oon itteni takii käyttämättä ja jos en oisi niin mulla ei oisi lapsia enää, eikä syytä, että olisin lopettanu käytön

Lisäksi tukea oli saatu kuntoutuksen muilta asiakkailta. Tosin haastateltavilta tuli erilaisia näkemyksiä yhteisön antamasta tuesta. Toisille se oli merkityksellisempää kuin toisille.

Tukea sai muilta yhteisön jäseniltä. Oli helppo puhua ryhmässä, kun oli ihmisiä joihin voi luottaa ja asiat ei leviä ryhmän ulkopuolelle. --- Toisten asioista ei puhuta. --- Luottamuksen synnyttyä uskalsi alkaa puhua.

Yhteisössä on ollut ehkä vähän jotenkin --- sitä yhteisön tukea ei ole ollut. Ihmisten väliset kemiat eivät vaan ole pelannut. Ei olla saatu puhuttua vanhemmuudesta. Ei ole ollut sellasia ihmisiä joiden kanssa olis puhunu. Olen itse kyllä antanut tukea toiselle nuoremmalle [vanhemmalle]

Muun yhteisön tuki saatettiin kokea erittäinkin hyödylliseksi, mutta osa ei tuntenut saavansa yhteisöltä juuri yhtään tukea. Haastatteluissa ilmeni kuitenkin tämän johtuvan lähinnä henkilökemioiden kohtaamattomuudesta. Tämä ei ole yllättävää, sillä kuntoutukseen päätyvät asiakasperheet ovat taustoiltaan, iältään ja perhekuultuureiltaan erilaisia. Antoisana koettiin myös asioiden jakaminen toisten yhteisön jäsenten kanssa. Vanhemmat saattoivat jakaa kokemuksia ja kysyä neuvoa toisiltaan vanhemmuuteen liittyvissä asioissa.

Positiivisella palautteella ja kannustuksella oli haastateltavien mielestä suuri vaikutus heidän vanhemmuuteensa ja jaksamiseensa. Kaikki haastateltavat kokivat positiivisen palautteen ja ohjaajien kannustavan asenteen auttaneen heitä.

Mua kehuttiin siitä että lapset on iloisia ja osaa leikkiä rauhallisesti. Muut yhteisön jäsenet koki meidän lapset ilon lähteeksi. Siitä tuli hyvä mieli. Askarteluohjaajilta sai myös hyvää palautetta. Siitäkin, että asiat muuttuu ja hyvästä palautteesta on jäänyt todella hyvä mieli. Kukaan ei ole sanonut mua huonoksi [vanhemmaksij]. Hyvän palautteen ansioista jaksan taas vetää rekeä eteenpäin.

Kuntoutuksen aikana tehdyt tehtävät ja ryhmät miellettiin hyvinä ja tukea antavina käytäntöinä. Tehtävien tekemiseen liittyi myös positiivisen palautteen ja vahvistamisen tunteita. Vanhemmuuteen liittyvät ohjaajilta ja muilta yhteisön jäseniltä saadut käytännön neuvot ja tavat toimia eri tilanteissa suhteessa lapsiin koettiin hyödyllisiksi. Etenkin vanhempainryhmä nähtiin vanhemmuutta tukevana käytäntönä. Vanhempainryhmä kuvailtiin rennoksi ja vapautuneeksi ilmapiiriltään, mikä taas auttoi vaikeistakin asioista puhuttaessa.

Ohjaajilta ja perheyhteisön väeltä olen tehtävien kautta saanut hyvää palautetta ja ollut niiden takia hyvällä mielellä. Helpompi on ollut jatkaa eteenpäin. Tehtäviin perehtyminen on ollut hyvä. Tosi hyvä plussa, kun tutkittiin eri ikäryhmiin lapsiin ja nuoriin liittyviä kehitysvaiheita.--- Vanhempainryhmä oli kans hyvä ja sai kertoa omia mielipiteitä ja sai palautetta. Käytännön neuvot olivat kans hyviä. Niin, että miten toimia erilaisissa tilanteissa lasten kanssa, kun sai oikeeta tietoa, oli kiva perehtyä asioihin.

Ohjaajilta saadut neuvot liittyen lasten kasvatukseen ja kodinhoitoon sekä puhtauteen koettiin hyvinä, joskin niiden hyöty nähtiin vasta jälkeinpäin. Kotiharjoittelun jälkeen ja kotona eletyn arjen keskellä kuntoutuksessa saadut neuvot olivat auttaneet. Haastateltavat kuvasivat itse palautteenanto tilanteessa ärsyyntymisen ja suuttumuksenkin tunteitaan. Osa koki vapauttaan tai päätäntävaltaansa rajoitettavan ohjaajan antaessa rakentavaa palautetta. Kuitenkin saatujen neuvojen hyödyt huomattiin ja tiedostettiin ajan kuluessa ja suuttumuksen hälventyessä.

Kodin siisteys on muuttunu ja sit sitä ollaan mietitty just tosi paljon täällä ja sitä mistä se johtuu. Kyllähän mä sen nyt tajuan, että ei se kämppä saa olla ku hävityksen helvetti kun siinä on ne lapsetkin. ja se on kyse niistä lapsista ja perusasioista, että kyllä se siivoaminenki on hoidettava ja ohjaaja on sillee ehkä vähän ohimennen antanut kommentia asioista, jotka on ärsyttäny mua tosi paljo siinä itse tilanteessa mutta kyllä ne on sitten auttanut mua. Lapset tulee aina ensin mutta siivoaminenkin on tärkeää. --- Imuroi kerran viikossa, se riittää, älä kerää tiskiä vaan tiskaa sitä mukaan kun sitä tulee.

A-kodin tiukat rajat ja säännöt sekä ohjaajien rajaava ja ohjaava toiminta koettiin myös hyväksi ja tukevaksi käytänteeksi. Sääntöjä ja rajoja ei koettu huonoina vaan haastateltavat tunsivat tarvitsevansa niitä sekä myös tukevaa ja

ymmärtävää asennetta ohjaajilta. Moni sanoi suoran ja avoimen puheen asioista niiden oikeilla nimillä tukeneen heitä. Haastateltavat kertoivat, että pehmeämpi lähestymistapa asioihin tuskin olisi tehonnut.

Ohjaajilta mä oon saanu eniten tukea. Ilman ohjaajia aika täällä olis ollut hyödytöntä. Ohjaajista jäänyt mieleen parhaiten, että asioista ei kierrellä vaan asioista puhutaan suoraan. Tunnen jääväni velkaa niin paljosta. Tiukkuus on auttanut mua tosi paljon. Olen saanut tukea ennen kaikkea mun päihdeongelmaan. --- Keskusteluiden ja pienien vinkkien kautta. Olen saanut kans paljon tukea ja ymmärrystä.

Haastattelun lopuksi tutkija kysyi haastateltavilta kokivatko he saaneensa kaiken tarvitsemansa ja haluamansa tuen kuntoutuksessa ja jäivätkö he kenties kaipaamaan jotakin lisää.

En olisi kaivannut näin paljon, mutta olen tyytyväinen että sain näinkin paljon. Mulle jätettiin mahdollisuus kaivaa asioita itse esille, eli mulle ei kerrottu valmiiksi asioita. Mun mielestä mää sain kyllä tukea ja apua niin paljon kuin peruskuntoutuksessa pystyy antaan. Ei ihmiselle voi antaa apua jos sitä ei itse halua. Joka asiaa mitä halusin niin, käsiteltiin mahdollisuuksien mukaan ja olen erittäin tyytyväinen. Yksilökeskusteluja olisin halunnut enemmän, mutta ymmärrän, että ei niitäkään yhdelle ihmiselle voi kauheeta läjää antaa. Kiitän Kankaanpään A-kotia siitä tilanteesta missä ollaan. Pitkä tie vielä edessä...

Kaikki haastateltavat olivat tyytyväisiä kuntoutusjaksoonsa ja saamaansa vanhemmuuden tukeen. Hyvänä koettiin tarjottavat tuen muodot ilman, että haastateltaville olisi näytetty ja tehty kaikki valmiiksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimus tarkastelee koettua vanhemmuuden tukea Kankaanpään A-kodilla perhekuntoutuksessa. Lisäksi tutkimus tuo esille sitä miten saatu tuki on vaikuttanut vanhemmuuteen kuntoutujien näkökulmasta. Tutkimustulokset osoittavat kaikkien haastateltavien kokevan vanhemmuudessaan tapahtuneen jotain muutosta kuntoutuksen aikana. Osa haastateltavista koki myös suhteensa lapsiinsa, puolisoonsa ja perheeseensä muuttuneen.

Kuntoutuksen aikana tapahtunut kehitys koettiin erilaisina toimintatapojen ja tunteiden tasolla tapahtuneina muutoksina. Ajatukset ja kokemukset tapahtuneista muutoksista kuvattiin pääsääntöisesti positiivisina. Haastatteluista nousi selkeästi kuva lapsista ja vanhemmuudesta voimavarana sekä motivaation antajana. Tätä huomiota tukee myös Arja Ruisniemen ajatus siitä, että vanhemmuus on päihderiippuvaisille muutokseen ohjaava motivaation lähde. (Ruisniemi 2006, 192).

Ruisniemi kirjoittaa myös vanhemmuuden ikään kuin löytyvän kuntoutuksen aikana. Kuntoutujille selviää vähitellen vanhemman olevan suhteessa vanhempi ja lapsen olevan lapsi. Tavallisen arkielämän eläminen lapsen kanssa perheenä on hyvää valmennusta vanhemmuuteen. (Ruisniemi 2006, 190–192.) Tutkimustulokset näyttävät haastateltavien tuntevan edistyneensä ja kehittyneensä vanhempana kuntoutuksen aikana.

Vanhemmuuden tuen muodot, jotka ovat vaikuttaneet kehitykseen, ovat tutkimustulosten mukaan Kankaanpään A-kodin päihdekuntoutuksen tarjoamat puitteet, säännöt, käytänteet, rajat, ryhmät ja tehtävät. Vanhemmuuteen koettiin vaikuttavan myös ohjaajilta saatu tuki, positiivinen palaute, kannustaminen, keskustelut ja käytännön neuvot ja vinkit. Myös yhteisön tuki ja asioiden jakaminen muiden yhteisön jäsenten kanssa koettiin vanhemmuutta tukevana toimintana.

Pia Salon tutkimus käsitteli Kankaanpään A-kodin ohjaajien näkemyksiä vanhemmuuden toteutumisesta päihdeperheissä kuntoutuksessa. Työntekijöiden kokemuksen mukaan vanhemmuudessa oli kehittämisen varaa esimerkiksi rajojen asettamisessa lapselle ja siinä, mitä voi vaatia tai odottaa minkäkin ikäiseltä lapselta. (Salo 2009, 35.)

Vastaanotettu tuki näkyi vanhemmuudessa tutkimustulosten mukaan vanhempien muuttuneena suhtautumisena lastensa mielipiteisiin ja tunteisiin, lapsen kuulemisena paremmin sekä lapsen huomioimisena. Rajat ja päivärytmi olivat myös tutkimuksen mukaan merkkejä muuttuneesta vanhemmuudesta. Nämä elämää rytmittävät käytännöt koettiin tärkeinä perheiden arjessa.

Haastateltavat kokivat olevansa myös suojelevaisempia ja välittävämpiä vanhempia. Lisäksi lasten turvallisuuteen ja hyvinvointiin kiinnitettiin enemmän huomiota. Tutkimustulokset näyttävät myös haastateltavien kokevan vastuun lasten perustarpeiden turvaamisesta vahvempana. Haastateltavat määrittivät lapsen perustarpeet seuraavasti: puhtaus, vaatteet, ruoka, turvallisuus.

Tutkijan valitsema teoreettinen viitekehys toimi tutkimuksen kannalta hyvin. Se tarjosi hyvän pohjan, jonka avulla tarkastella haastattelumateriaaleja. Haastattelumateriaalit ja teoria tukivat myös hyvin toisiaan, mikä mahdollisti tutkimustulosten vertailun. Tutkimuksen tekemisen prosessi oli pitkä ja tutkijalle opettavainen kokemus. Tutkija koki hyötyvänsä tutkimuksen tekemisestä ammatillisesti ja onnistuneensa tutkimuksen eettisten periaatteiden noudattamisessa.

Tutkimuksen aikana tutkijan mielenkiinto kohdistui lasten asemaan ja lasten näkökulmaan perhekuntoutuksessa. Jatkotutkimusta voisi tulevaisuudessa tehdä esimerkiksi lasten asemasta päihdekuntoutuksessa tai perhekuntoutuksen vaikutuksista lapsen hyvinvointiin. Jatkotutkimuksen näkökulmasta aihe säilyy varmasti tulevaisuudessa ajankohtaisena ja keskustelua herättävänä teemana.

LÄHTEET

- Calenius, Jaana & Kokkonieniemi, Tuula 2000. Vanhemmuuden tukeminen huume kuntoutuksessa. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Ensi- ja Turvakotienliitto 2009. Perhekuntoutus. [verkkodokumentti]. Viitattu 2.7.2009
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/perhekuntoutus/>
- Finlex – valtion säädöstietopankki 2009. [verkkodokumentti]. Viitattu 13.6.2009
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme 2000. Tutkimushaastattelu : teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki : Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2006. Tutki ja kirjoita. Helsinki : Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holmberg, Tiina 2003. Lapset ja vanhempien päihdeongelma. A-klinikkasäätiö/ PERHO-projekti. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro. 48. Helsinki: Lasten keskus.
- Hännikäinen-Uutela, Anna-Liisa 2004. Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Jyväskylä University printing house.
- Inkinen, Maria, Partanen, Airi & Sutinen, Tiina 2000. Päihdehoitotyö, Tampere: Juvakka.
- Jyväskylän yliopisto 2009. Kokemuksen tutkiminen. [verkkodokumentti]. Viitattu 23.1.2010
<https://webapps.jyu.fi/koppa/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/ongelmanasettelu/kokemuksen-kuvaaminen>

- Järvinen, R, Lankinen, A, Taajamo, T, Veistilä, M & Virolainen, A 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Kankaanpään A-koti 2009. [verkkodokumentti]. Viitattu 20.5.2009
<http://www.a-koti.com/index.html>
<http://www.a-koti.com/lohikko.html>
<http://www.a-koti.com/ohjelmisto.html>
<http://www.a-koti.com/perhe07.html>
<http://www.a-koti.com/perus.html>
- Kaukonen, Olavi, Hakkarainen Pekka (toim.) 2002. Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kerminen, Minna 2009. Mahdollisuuksia tarjolla: Avopalveluyksikkö Aino päihdetaustaisen äidin ja lapsen elämässä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kujasalo, Anne & Nykänen, Hannele 2005. Viinin viemää. Nainen alkoholin ansassa. helsinki: Myllyhoitoyhdistys ry.
- Koski-Jännes, Anja, Jussila, Antti, Hänninen, Vilma 2000. Miten riippuvuus voitetaan? Helsinki: Otava kustannusosakeyhtiö
- Käypähoito 2005. Alkoholiongelmaisen hoito. 24.3.2005. [verkkodokumentti]. Suomen päihdelääketieteen yhdistyksen asettama työryhmä. Viitattu 26.4. 2009
<http://www.kaypahoito.fi>
- Lasinen Lapsuus 2009. A-klinikkasäätiö. [verkkodokumentti]. Viitattu 2.7.2009
<http://www.lasinenlapsuus.fi/Page/8066e449-10f3-458f-bb71-87eb68ce0fc9.aspx>
- Lasten ja nuorten kuntoutus-säätiö 2009. Lastenkuntoutus. [verkkodokumentti]. Viitattu 6.8.2009
http://www.lastenkuntoutus.net/palvelut_perheille/palvelut/lastensuojelullinen_perhekuntout/
- Lehtomaa, Merja (toim.) 2006. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Helsinki: Dialogia
- Lindroos, L. 2006. Miten alkoholia kannattaa käyttää. Päihdelinkki. [verkkodokumentti]. Viitattu 24.9.2009
<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/224-miten-alkoholia-kannattaa-kayttaa>

- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Mäntyniemi, D. 2007. A-kodin Intervallikuntoutussuunnitelman toteutuminen. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Oliver, Paul 2004. Opiskelijan opas tutkimus etiikkaan. Berkshire: Open University Press.
- Paunonen, Marita & Vehviläinen-Julkunen, Katri (toim.) 1997. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Porvoo: WSOY.
- Peltoniemi, Teuvo 2005. Suomalaisten lasinen lapsuus. [verkkodokumentti]. Viitattu 12.9.2009 <http://www.a-klinikka.fi/tiimi/arkisto/205/lasinenlapsuus04.html>
- Poikolainen, Kari (toim.) 2003. Päihderiippuvuuden ja haitallisen käytön diagnostiikka. Päihdelääketiede 2. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Rautiainen, Mari (toim.) 2001. Vanhemmuuden roolikartta. Syvennä ja sovela. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Ruisniemi, Arja 2006. Minäkuvan muutos päihdekuntoutuksessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta. Tampereen yliopisto.
- Sosiaaliportti, päihdetyö ja lastensuojelu 2009. [verkkodokumentti]. Viitattu 23.11.2009
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi>
FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/lastensuojelunpaihdytyo/
- Salminen, M. 2006. Itse uskon, että valitsemani tie on oikea. Asiakkaiden kokemukset Crutch-kuntoutuksessa Kankaanpään A-kodissa. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- Salo, Pia 2009. Sisäiseen vanhemmuuteen. Työntekijöiden näkemyksiä vanhemmuuden toteutumisesta ja tukemisesta Kankaanpään A-kodilla. Satakunnan ammattikorkeakoulu.
- STM 2009. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. [verkkodokumentti]. Viitattu 23.8. 2009
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/mielenterveys_ja_paihdepalvelut
- Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. [verkojulkaisu]. Viitattu 11.9.2009 Tampere: Yhteiskuntatieteellinen

tietoarkisto. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Helsinki:Tammi

LIITE 1: Vanhemmuuden roolikartta

